

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ

Α_ΘΕ 1.2 Αυτογνωσία

Νοηματοδοτώντας:

- Εναλλακτικά:
- «Ομαδοσυνεργασία»:

Ντήτριχ Μπονχέφερ, Ποιός είμ' εγώ;

[Ο Ντήτριχ Μπονχέφερ (1906 - 1945) ήταν Γερμανός λουθηρανός θεολόγος που εκτελέστηκε από τους Ναζί για την αντίστασή του κατά του χιτλερισμού, έμεινε όμως γνωστός και ως "προφήτης ενός μη θρησκευτικού χριστιανισμού".]

Ποιός είμ' εγώ; Συχνά μου λένε,
πως βγαίνω απ' το κελί μου
ήρεμος και πρόσχαρος και βέβαιος
σαν άρχοντα απ' το κάστρο του.

Ποιός είμ' εγώ; Συχνά μου λένε,
πως μιλώ στους δεσμοφύλακές μου
ελεύθερα και φιλικά και ξεκάθαρα,
σαν να 'μουν εγώ αυτός που διατάζει.

Ποιός είμ' εγώ; Μου λένε ακόμη,
πως αντέχω τις μέρες της δυστυχίας
άφοβος και χαμογελαστός και περήφανος
σαν κάποιος συνηθισμένος να νικά.

Εγώ, στ' αλήθεια, είμαι αυτό που οι άλλοι λένε για μένα;
Ή μήπως είμαι μόνον αυτό, που ξέρω εγώ για μένα;
Ανήσυχος, νοσταλγικός, ασθενικός σαν πουλί σε κλουβί,
ποθώντας μια ανάσα ζωής,
σαν να μ' έπνιγαν,
πεινασμένος για χρώματα,
για λουλούδια, για φωνές πουλιών,
διψασμένος για λόγια καλοσυνάτα, για παρουσία ανθρώπινη,
τρέμοντας από οργή μπροστά στην εξουσία
και στην ελάχιστη προσβολή,
βαλαντωμένος απ' την αναμονή μεγάλων γεγονότων,
αδύναμος και γεμάτος αγωνία για τους φίλους που βρίσκονται πολύ μακριά,
κουρασμένος και αδειανός για προσευχή, για στοχασμό, για δημιουργία,
εξαντλημένος κι έτοιμος ν' αποχαιρετήσω τα πάντα;
Ποιός είμ' εγώ; Αυτός ή εκείνος;
Δηλαδή, σήμερα είμαι αυτός και ένας άλλος αύριο;
Είμαι συνάμα και τα δυο;
Μπροστά στους ανθρώπους υποκριτής
και μπροστά στον ίδιο μου τον εαυτό
ένα ταπεινό, μεμψίμοιρο συντρίμμα;

Ή μήπως αυτό που μέσα μου υπάρχει ακόμη μοιάζει
με ηττημένο στρατό,
που υποχωρεί άτακτα
μπροστά σε μια νίκη ήδη κερδισμένη;

Ποιός είμ' εγώ; Μοναχική ερώτηση που χλευάζει την ερημιά μου,
Όποιος κι αν είμαι, εσύ με ξέρεις.
Θεέ, δικός σου είμαι!

Dietrich Bonhoeffer, επιμ. Al. Melloni, ed. Qiqazon, Comunità di Bose 1999).
Από το περιοδικό ΣΥΝΑΞΗ (τ. 106, Απρ. – Ιουν. 2008).
Απόδοση: Παναγιώτης Αρ. Υφαντής

Αναλύοντας:

- «Ανακριτική καρέκλα»

1. Πραξ 9,1-19: Η μεταστροφή του Σαύλου (Πρ 22,6-16· 26,12-18)

1 Στο μεταξύ ο Σαύλος συνέχιζε να έχει απειλητικές και φονικές διαθέσεις για τους μαθητές του Κυρίου· πήγε μάλιστα στον αρχιερέα 2 και του ζήτησε συστατικές επιστολές για τις συναγωγές στη Δαμασκό. Ήθελε να φέρει δεμένους στην Ιερουσαλήμ όποιους θα 'βρισκε εκεί να ακολουθούν την οδό του Κυρίου, άντρες και γυναίκες. 3 Καθώς πήγαινε και πλησίαζε στην Δαμασκό, ξαφνικά τον φώτισε μια αστραπή από τον ουρανό. 4 Αυτός έπεσε στη γη κι άκουσε μια φωνή να του λέει: «Σαούλ, Σαούλ, γιατί με καταδιώκεις;» 5 «Ποιος είσαι, Κύριε;» ρώτησε. Κι ο Κύριος του απάντησε: «Εγώ είμαι ο Ιησούς, που εσύ τον καταδιώκεις. 6 Σήκω όμως και μπες στην πόλη· εκεί θα σου πούνε τι πρέπει να κάνεις». 7 Οι άντρες που συνόδευαν το Σαύλο έμειναν μ' ανοιχτό το στόμα, γιατί άκουγαν τη φωνή, δεν έβλεπαν όμως κανένα. 8 Αυτός σηκώθηκε πάνω κι ενώ τα μάτια του ήταν ανοιχτά, δεν έβλεπε τίποτε. Οι συνοδοί του τότε τον έπιασαν από το χέρι και τον οδήγησαν στη Δαμασκό. 9 Τρεις μέρες ήταν τυφλός. Στο διάστημα αυτό ούτε έφαγε ούτε ήπια.

10 Εκεί στη Δαμασκό ζούσε ένας μαθητής που τον έλεγαν Ανανία. Σ' αυτόν φανερώθηκε σε όραμα ο Κύριος και του είπε: «Ανανία!» Εκείνος απάντησε: «Ορίστε, Κύριε!» 11 «Σήκω», του λέει ο Κύριος, «και πήγαινε στην οδό που λέγεται Ευθεία. Εκεί, στο σπίτι του Ιούδα, ζήτησε κάποιον από την Ταρσό που λέγεται Σαύλος. Αυτή τη στιγμή προσεύχεται, 12 και είδε σε όραμα κάποιον που λέγεται Ανανίας να μπαίνει και ν' ακουμπάει πάνω του το χέρι του για να ξαναβρεί το φως του».

13 Ο Ανανίας απάντησε: «Κύριε, έχω ακούσει από πολλούς πόσα δεινά έχει προκαλέσει αυτός ο άνθρωπος στους πιστούς σου στην Ιερουσαλήμ. 14 Κι εδώ που ήρθε, έχει εξουσιοδότηση από τους αρχιερείς να συλλάβει όλους όσοι ομολογούν το όνομά σου». 15 «Πήγαινε», του λέει ο Κύριος, «γιατί αυτόν εγώ τον διάλεξα για να τον χρησιμοποιήσω ως όργανο που θα με κάνει γνωστό στα έθνη και στους άρχοντές τους, και στον ισραηλιτικό λαό. 16 Κι εγώ θα του δείξω πόσα θα πρέπει να πάθει για χάρη του ονόματός μου».

17 Τότε ο Ανανίας έφυγε και πήγε σ' εκείνο το σπίτι. Ακούμπησε τα χέρια του πάνω στο Σαούλ και του είπε: «Σαούλ, αδερφέ, ο Κύριος, ο Ιησούς, αυτός που σου

φανερώθηκε στο δρόμο καθώς ερχόσουν, με έστειλε για να ξαναβρείς το φως σου και να γεμίσεις με Άγιο Πνεύμα». 18Αμέσως τότε έπεσαν από τα μάτια του κάτι σαν λέπια και ξαναβρήκε το φως του. Σηκώθηκε, βαφτίστηκε, 19και κατόπιν έφαγε και συνήλθε».

2. Απόστολος Παύλος: Ο άνθρωπος της Καινής Κτίσεως

«Εξαίφνης, μέσα στο φως του μεσημεριού, μια έκρηξη ουράνιας φωτοχυσίας τυφλώνει κοντά στη Δαμασκό τον διώκτη του Χριστού και τον μετατρέπει στον κορυφαίο απόστολο Παύλο...

Έτσι, ο «εμπνέων απειλής και φόνου εις τους μαθητάς του Κυρίου (Πραξ. 9,1) αναδεικνύεται ο ένθερμος «κήρυξ και απόστολος» (Β΄ Τιμ. 1,11) του Ευαγγελίου. Ασπάζεται με όλη του την ύπαρξη τη νέα αποστολή. Γι΄ αυτό, πιστεύει και ζη ότi εκ κοιλίας μητρός ήταν «αφωρισμένος» γι΄ αυτό το έργο «εις την υπακοήν του Χριστού» (Β΄ Κορ. 10,5).

Συνειδητοποιεί ότi ο Θεός «πρώτος ηγάπησεν ημάς» (Α΄ Ιω. 4,19). Και εμείς είμαστε όχι οι γνόντες τον Θεόν, αλλά οι γνωσθέντες υπ΄ Αυτού...(Και αλλάζει ριζικά). Γιατί ο Παύλος ως «αληθής εραστής και εξεστηκώς» (Δ. Αρεοπαγίτης, ΡG 3, 712Α), δεν ανήκει στον εαυτό του, αλλά στον Αγαπώμενο. Δεν ζει αυτός, αλλά εν αυτώ ζη ο Χριστός. Ο ίδιος έχει πεθάνει. Βρίσκεται αλλού η αγάπη και η ύπαρξί του. Όταν λοιπόν πάει να μιλήσει γι΄ αυτόν τον αληθινό εαυτό του, δεν μιλά ούτε για τον Σάυλο, που ήταν κάποτε, ούτε για τον Παύλο που ξέρει ο κόσμος. Αλλά μιλά, σε τρίτο πρόσωπο, για κάποιον άλλον, άγνωστο, που είναι ο κεκρυμμένος εαυτός του».

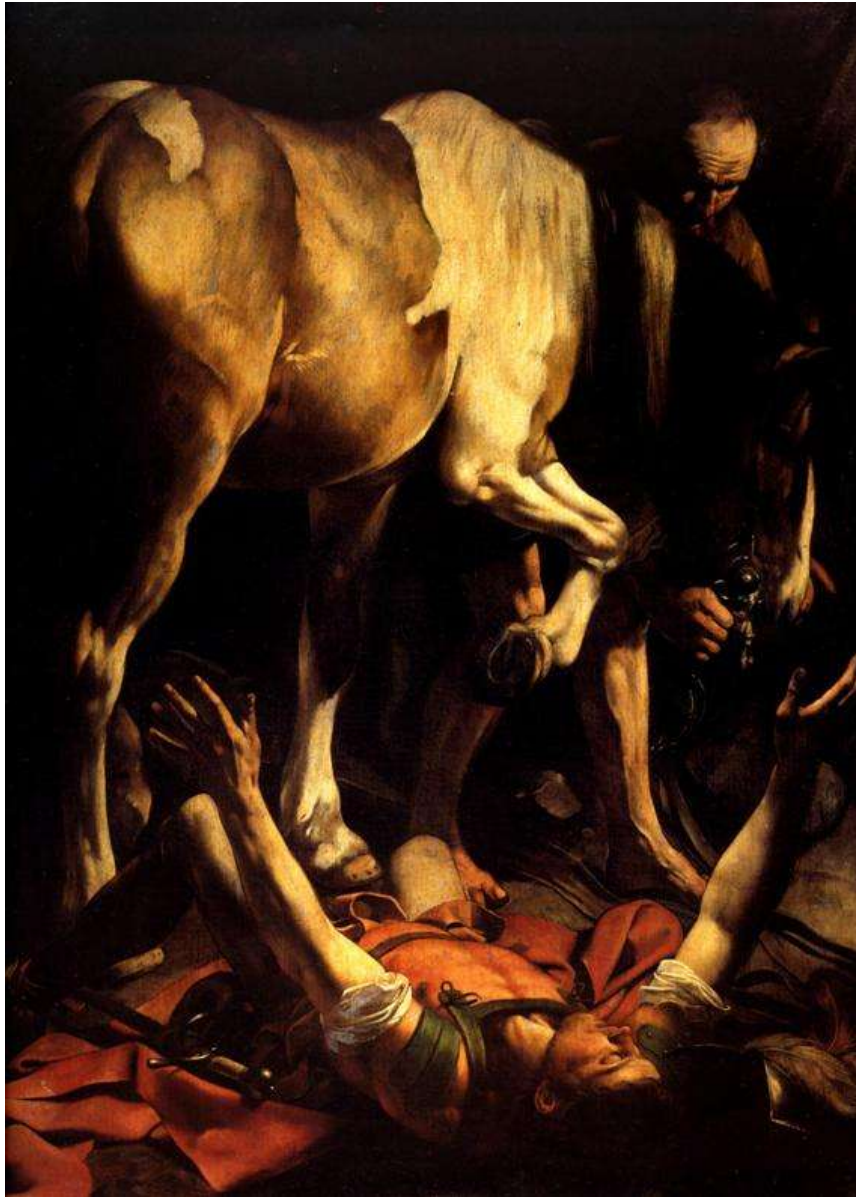
Γοντικάκης Β., αρχμ. (2002). *Φως Χριστού φαίνει πάσι*.

Ιερά Μονή Ιβήρων, σ. 27-31.

* * *

3. Εικόνα – Σχολιασμός:

3α. Michelangelo Merisi da Caravaggio. (1600-1601). *Μεταστροφή του Αποστόλου Παύλου*. Ρώμη.

3β. Σχολιασμός εικόνας

Στο έργο «Η μεταστροφή του Απ. Παύλου» ο Caravaggio επικεντρώνεται στην εσωτερική συμμετοχή του Αγίου Παύλου σε αυτή τη στιγμή της θρησκευτικής έκστασης, δημιουργώντας ένα σκοτεινό και μυστηριώδες φόντο. Παρόλο που ο θεατής δεν βλέπει κάποια ουράνια οπτασία, η σκηνή μπορεί να προσδιοριστεί εύκολα ως μεταστροφή του Αγίου Παύλου λόγω των συναισθημάτων, που εντείνονται από τον φωτισμό. Σε αυτό το συγκεκριμένο έργο, ο Caravaggio χρησιμοποιεί όχι μόνο δραματικό φωτισμό, αλλά τοποθετεί έτσι τους χαρακτήρες, ώστε να εντείνει τη στιγμή της μεταστροφής του Αγίου Παύλου, ο οποίος και είναι ο κύριος χαρακτήρας του πίνακα. Έπεσε μακριά από το άλογό του και κείται με την πλάτη του στο έδαφος. Ο Απ. Παύλος αντανακλά περισσότερο φως από όλους τους χαρακτήρες και η προσοχή δίνεται σε αυτόν κατά ένα περίεργο τρόπο. Γιατί ο

Παύλος είναι στο έδαφος, πολύ μικρότερος από το άλογο, που και αυτό βρίσκεται επίσης στο επίκεντρο του πίνακα. Το σώμα του Παύλου δεν είναι κατά πρόσωπο προς τον θεατή, και η παρουσία του είναι ισχυρή.

Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/Conversion_on_the_Way_to_Damascus (8.9.2016)

3γ. Σχολιασμός εικόνας του Caravaggio

Στο έργο του «**Η Μεταστροφή του Αγίου Παύλου**» (1601), ο Άγιος Παύλος είναι ένας άξεστος νεαρός στρατιώτης, ενώ ένας ρυτιδωμένος και φαλακρός χωρικός βαστάει το άλογό του. Ο πίνακας, με τις ρεαλιστικές μορφές σε φυσικό μέγεθος, αποτελεί μια ανοιχτή πρόσκληση για συμμετοχή στο «μυστήριο της μεταστροφής». Είναι χαρακτηριστικό ότι το δραματικό στοιχείο γίνεται καλύτερα αντιληπτό αν ο θεατής παρατηρήσει τον πίνακα γονατιστός από την είσοδο του παρεκκλησίου (στη Σάντα Μαρία ντελ Πόπολο της Ρώμης).

Πηγή: <http://tvxs.gr/> (8.9.2016)

* * *

- Εναλλακτικά:

«Ομαδοσυνεργασία»-«Κάρτες με αποφθέγματα»

1. «Όπως ακριβώς, όταν κάποιος βρίσκεται προηγουμένως στο σκοτάδι, ξαφνικά, μόλις δει τον ήλιο, φωτίζονται τα σωματικά του μάτια και βλέπει εκείνα που πριν δεν τα έβλεπε καθαρά, έτσι και αυτός που αξιώνεται να λάβει το Άγιο Πνεύμα, φωτίζεται στην ψυχή και βλέπει πράγματα που ξεπερνούν τα ανθρώπινα μέτρα, τα οποία δεν τα είχε γνωρίσει πριν. Το σώμα του είναι στην γη και η ψυχή του σαν μέσα από κάποιο καθρέπτη βλέπει τους ουρανούς» .

Μαυρομάτης, Γ. (1990). *Κατηχήσεις αγίου Κυρίλλου Ιεροσολύμων*, τ. Β'. Κατερίνη: Επέκταση, σ. 432-433.

* * *

2. «Με την εφαρμογή των εντολών του Χριστού ο νους αποβάλλει τα πάθη, ενώ με την πνευματική θεωρία των ορατών πραγμάτων αποβάλλει τις εμπαιθείς έννοιες των πραγμάτων· με τη γνώση των ορατών πραγμάτων αποβάλλει τη θεωρία των ορατών, και τέλος τη γνώση αυτή των αοράτων την αποβάλλει με την γνώση της αγίας Τριάδος. Όπως ακριβώς ο ήλιος ανατέλλοντας και φωτίζοντας τον κόσμο, και τον εαυτό του δείχνει και τα πράγματα που φωτίζονται απ' αυτόν, έτσι και ο Ήλιος της δικαιοσύνης, ανατέλλοντας μέσα στον καθαρό νου, και τον εαυτό του δείχνει, και τις αιτίες όλων εκείνων που έχουν γίνει απ' αυτόν και πρόκειται να γίνουν. Δεν γνωρίζουμε τον Θεό από την ουσία του, αλλά από τα μεγαλοπρεπή έργα του και την πρόνοιά του για τα όντα» . Άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής.

Μάξιμος Ομολογητής. *Κεφάλαια Περί Αγάπης. Α' Εκατοντάδα*. Φ. ΕΠΕ 14, σ. 205-207.

* * *

3. «Η αληθινή γνώση του εαυτού μας και η ειλικρίνεια έναντι του θα μας πείσει ότι βασικά έχουμε μια σχεδόν ακατανίκητη τάση να αναζητούμε φανερά ή όχι, συνειδητά ή όχι, τον ίδιο τον εαυτό μας διαμέσου της αγάπης προς τους άλλους.

Μπορεί να αναζητούμε την δική μας συναισθηματική ευφορία και μια συγκινησιακή έκσταση, μια ευχαρίστηση προσωπική μόνο μέσω της αγάπης, πράγμα που άλλοι θα επεδίωκαν με άλλα μέσα. Και το ερώτημα είναι: κάνουμε τα έργα της αγάπης και γενικά αγαπούμε, για να ικανοποιούμε τον εαυτό μας με το ευάρεστο συναίσθημα, που αυτή δημιουργεί, και αυτό θέλουμε μόνο και όχι την χαρά και την ευτυχία του άλλου;

[...] Η αυτοεξέταση θα μας πληροφορήσει για την ύπαρξη των αρνητικών στοιχείων της παλαιότητάς μας, όπως είναι η εγωιστικότητα και η αυτοφιλία ή φιλαυτία. Και γι' αυτό έχουμε ανάγκη θείου φωτισμού, που μας αποκαλύπτει καθαρά το εσωτερικό μας».

Βίττης, Ευσ., αρχμ. (2012). *Εμείς και η Αγάπη μας*. Θεσσαλονίκη: Ορθόδοξος Κυψέλη.

* * *

4. «Πρώτα απ' όλα χρειάζεται το «γνώθι σαυτόν». Δηλαδή να γνωρίσεις τον εαυτό σου, ποιος είσαι. Ποιος είσαι στ' αλήθεια, όχι ποιος νομίζεις εσύ ότι είσαι! Με την γνώση αυτή γίνεσαι ο σοφότερος των ανθρώπων. Με τέτοια επίγνωση έρχεσαι σε ταπείνωση και παίρνεις χάρη από τον Κύριο. [...] Ο φοβούμενος να γνωρίσει τον εαυτό του, αυτός βρίσκεται μακριά από την γνώση. Άλλο τίποτε δεν αγαπά, παρά να βλέπει μόνο λάθη στους άλλους και να τους κρίνει. Αυτός δεν βλέπει στους άλλους χαρίσματα, αλλά μόνον ελαττώματα –δεν βλέπει στον εαυτό του ελαττώματα, παρά μόνο χαρίσματα. Και αυτό είναι το χαρακτηριστικό ελάττωμα των ανθρώπων του καιρού μας που δεν αναγνωρίζουμε ο ένας το χάρισμα του άλλου».

Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής (2011). *Εκφρασεις Μοναχικής εμπειρίας*. Άγιο Όρος: Εκδόσεις Ι.Μ. Φιλοθέου.

* * *

5. «Γνώρισε τον εαυτό σου πριν από όλα, διότι τίποτα δεν είναι δυσκολότερο από αυτό, τίποτα επιπονότερο, τίποτα κοπιαστικότερο. Όταν όμως γνωρίσεις τον εαυτό σου, τότε θα μπορέσεις να γνωρίσεις και τον Θεό και να εξετάσεις με τον λογισμό τα κτίσματα, όπως ταιριάζει».

Όσιος Νείλος ο Ασκητής

* * *

6. «Αυτός που γνωρίζει τον εαυτό του, έλαβε τη γνώση των πάντων. Διότι το να γνωρίζει κανείς τον εαυτό του, είναι η ολοκλήρωση της γνώσης των πάντων».

Άγιος Ισαάκ ο Σύρος

* * *

Εφαρμόζοντας:

- «Σχολιασμός επιχειρημάτων»

1. «Υπάρχω σημαίνει επικοινωνώ, σημαίνει υπάρχω για έναν άλλο. Δεν μπορώ να γίνω ο εαυτός μου χωρίς τον άλλο. Πρέπει να βρω τον εαυτό μου σε έναν άλλο, ανακαλύπτοντας τον άλλο στον εαυτό μου.»

Bakhtin Mikhail (1984). *Problems of Dostoevsky's Poetics*. Μτφρ. Caryl Emerson. Minneapolis: University of Minnesota Press, σ. 287 (όπως αναφέρεται στο Παπαθανασίου, Σ. (2006). *Η Ορθόδοξη παράδοση και η κατάφαση της ετερότητας*. Αθήνα: Ίνδικτος, τ. 21, σσ. 263-273.)

2. «Η εκκλησιαστική αλλαγή δεν συμπίπτει με την αυτογνωσία ενός κοινωνικού ή ψυχολογικού τύπου. Πιθανόν μια τέτοια αυτογνωσία να αυξάνει περισσότερο τη φιλαυτία. ...

Ο μόνος τρόπος να γνωρίσουμε τον Θεό, ή μάλλον να μας γνωρίσει είναι να ενσωματωθούμε στο πρόσωπο του Χριστού ...

Γνώση αποχτούμε όταν μας αγαπούν και αγαπάμε. Αυτό είναι και ένα στοιχείο που διαφοροποιεί την Εκκλησία από τη θρησκεία».

Κατσιάρας, Α. & Βαμβουνάκη, Μ. (2008). *Όταν ο Θεός πεθαίνει. Μία συζήτηση*. Αθήνα: Αρμός, σσ. 150, 127.

3. Η ουσία της αμαρτίας είναι ο φόβος του Άλλου, πράγμα που αποτελεί μέρος της απόρριψης του Θεού. Εφόσον η επιβεβαίωση του «εαυτού» μας πραγματοποιείται μέσω της απόρριψης και όχι της αποδοχής του Άλλου - αυτό επέλεξε ελεύθερα να κάνει ο Αδάμ - δεν είναι παρά φυσιολογικό και αναπόφευκτο ο άλλος να γίνει εχθρός και απειλή. Η συμφιλίωση με τον Θεό είναι αναγκαία προϋπόθεση για τη συμφιλίωση με οποιονδήποτε «άλλον».

Από τότε που ο Υιός του Θεού, κινήθηκε για να συναντήσει το άλλο, τη δημιουργία του — αδειάζοντας τον εαυτό του δια μέσου της κένωσης της ενσάρκωσης — ο κενωτικός τρόπος είναι ο μόνος που αρμόζει στον Χριστιανό στον κοινωνία του με τον άλλο, είτε αυτός είναι ο Θεός είτε ο γείτονας».

Ζηζιούλας, Ι., Μητρ. Περγάμου (2000). *Κοινωνία και ετερότητα*. Σύναξη, τ.76, σσ. 5-15.

* * *

«Σιωπηρό ερέθισμα με κείμενο»:

1. «Μα όταν κανείς γνωρίζει καλά έναν άλλον, είναι σα να γνωρίζει τον εαυτό του»

Σαίξπηρ. *Άμλετ*. V. II. 138-140.

2. « Είδες τον αδελφό σου, είδες τον Θεό σου».

Αββάς Απολλώς, *Γεροντικόν*.

* * *